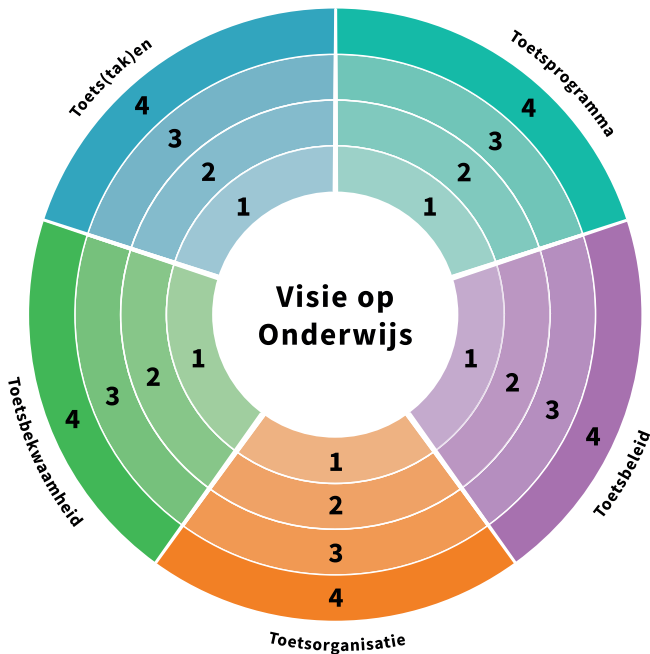

Gesprekstoel Toetsweb

Handleiding en achtergrond

April 2022

Nijmegen, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
Lectoraat Eigentijds beoordelen en beslissen

Het Toetsweb en de gesprekstoel Toetsweb zijn ontwikkeld binnen het Lectoraat Eigentijds beoordelen en beslissen. Het lectoraat is onderdeel van het Onderzoeksteam Kwaliteiten van Leraren van de Academie Educatie van de HAN.

Voor de downloads behorende bij het web kun je terecht op de productenwebsite van het onderzoeksteam:
<https://www.han.nl/onderzoek/samenwerken/kwaliteit-van-leren/producten/>.

Voor meer informatie kun je contact opnemen met de ontwikkelaars:

Tamara van Schilt-Mol - tamara.vanschiltmol@han.nl

Linda Jakobs - linda.jakobs@han.nl

Marjoleine Dobbelaer - marjoleine.dobbelaer@han.nl

Edwin Buijs - edwin.buijs@han.nl

Inhoudsopgave

1	Het toetsweb	3
1.1	Het toetsweb.....	3
1.2	Visie op onderwijs.....	3
1.3	Ontwikkelingsfasen.....	4
1.4	Toetsentiteiten.....	5
1.4.1	Toetsen en toetstaken.....	6
1.4.2	Toetsprogramma.....	7
1.4.3	Toetsbeleid.....	8
1.4.4	Toetsorganisatie.....	9
1.4.5	Toetsbekwaamheid.....	10
2	Gesprekstoel Toetsweb	12
2.1	Doel van de gesprekstoel.....	12
2.2	Werkwijze.....	12
3	Referenties	14

1 Het toetsweb

1.1 Het toetsweb

Kwaliteit van toetsing kan worden geoperationaliseerd als het samenspel tussen vijf verschillende toetsentiteiten: toets(tak)en, toetsprogramma, toetsbeleid, toetsorganisatie en toetsbekwaamheid. Deze vijf entiteiten zijn verbonden met elkaar én met de kern van het web. De kern van het web wordt gevormd door de visie op onderwijs. Hiermee wordt benadrukt dat onderwijs en toetsing onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn (Biggs, 1996) en dat toetsbekwaamheid integraal onderdeel is van docentbekwaamheid (Van Schilt-Mol, et al, 2020).

Het toetsweb kan worden gezien als de doorontwikkeling van de toetspiramide (Joosten-ten Brinke, 2011; Joosten-ten Brinke & Sluijsmans, 2012) naar een kwaliteitszorginstrument (Van Schilt-Mol et al, 2020).

1.2 Visie op onderwijs

De manier waarop de toetsing wordt ingericht is een middel om de visie op onderwijs te realiseren, in plaats van een doel op zich (Baartman et al, 2020). De visie op toetsing, die onderdeel uitmaakt van de visie op onderwijs, vormt het fundament voor het borgen van de kwaliteit van de toetsing en zal ervoor zorgen dat toetsing onderdeel wordt van het onderwijsconcept. Daarmee werkt deze visie versterkend op het realiseren van de onderwijsdoelen (VO-Raad, 2019). Dit veronderstelt uiteraard dat het hebben van een visie op

onderwijs voorwaardelijk is om op een zinvolle wijze invulling te kunnen geven aan toetsing.

De kern van het toetsweb, visie op onderwijs, geeft antwoord op de vraag wat de opleiding verstaat onder goed onderwijs. De visie wordt gevormd door ten minste (Van Schilt-Mol, 2021);

- De legitimering van het onderwijs/de opleiding,
- Een visie op het doel van het onderwijs/het beroep waartoe wordt opgeleid,
- Een visie op de opdracht van het onderwijs,
- Een visie op leren en een visie op toetsen.

Voor de opdracht van het onderwijs geldt dat, passend bij de uitgangspunten van eigentijds toetsen en beoordelen, de vormende (socialisatie en persoonsvorming) en de kwalificerende functie in onderling evenwicht de aandacht moeten krijgen (Hoogland, 2017).

1.3 Ontwikkelingsfasen

Uiteraard kun je de kwaliteit van iedere toetsentiteit ontwikkelen. Bij het toetsweb worden vier ontwikkelingsfasen onderscheiden : de activiteiten-georiënteerde fase, de proces-georiënteerde fase, de systeem-georiënteerde fase en de keten-georiënteerde fase. Kenmerkende aspecten binnen deze fasen zijn een ontwikkeling in de wijze waarop alle betrokkenen ingezet worden (van individuele acties naar

¹Hierbij is inspiratie ontleend aan het Auditing Instrument for Sustainability in Higher Education (AISHE) (Brouwer & Boer, 2013; DHO, 2010).

acties waarbij alle relevante partners betrokken zijn), een ontwikkeling in het langetermijndenken (van ad hoc naar een langetermijnstrategie) en een ontwikkeling in de integratie van processen en activiteiten in het onderwijsproces (van losstaande activiteiten naar activiteiten die bewust in samenhang worden uitgevoerd binnen lopende processen) (Van Schilt-Mol et al, 2016).

In het toetsweb is de binnenste ring de activiteiten-georiënteerde fase, de buitenste ring de keten-georiënteerde fase. Hierdoor kan een opleiding als het ware naar buiten toe opklimmen: hoe verder de opleiding klimt, hoe meer grip er ontstaat op het duurzaam werken aan kwaliteit vanuit de visie op onderwijs.

1.4 Toetsentiteiten

Binnen iedere toetsentiteit zijn drie elementen van belang. Dit zijn de elementen kwaliteitscriteria, ontwerp en borging.

Het element kwaliteitscriteria gaat over de eisen die gesteld worden aan de kwaliteit van de entiteiten. De kwaliteitscriteria vormen de basis voor het ontwerpen van de toets-entiteiten en het evalueren van de kwaliteit hiervan. Een opleiding is zelf verantwoordelijk voor het vaststellen van de kwaliteitscriteria die op opleidingsniveau worden gehanteerd en voor het verantwoorden van deze keuze.

Het element ontwerp is gericht op de vraag hoe de ontwikkeling en inzet van de vijf toetsentiteiten tot stand komt.

Het element kwaliteitsborging richt zich op de wijze waarop de borging van de toetsentiteiten wordt ingericht. Het doorlopen van de PDCA-cyclus staat hierbij centraal. Het is namelijk niet alleen van belang dát er geëvalueerd wordt, er moet ook specifieke aandacht zijn voor de opbrengsten van de evaluatie en de consequenties hiervan voor bijvoorbeeld het element ontwerp.

1.4.1 Toetsen en toetstaken

Toetsen zijn (leer)activiteiten/meet-instrumenten die worden ingezet om na te gaan of de beoogde leerresultaten zijn bereikt (Joosten-ten Brinke & Draaijer, 2015). Bij de kwaliteit van de toets in zijn geheel horen ook het ontwerp van de beoordelingsmodellen en student- en beoordelaarsinstructies. Toetstaken zijn items of opdrachten binnen een toets waarmee studenten worden uitgedaagd hun kennis en vaardigheden te tonen (Draaijer & Joosten-ten Brinke, 2015).

Bij **kwaliteitscriteria** voor toetsen en toetstaken kan gedacht worden aan criteria als validiteit, betrouwbaarheid, objectiviteit, discriminerend vermogen, realiseerbaarheid, efficiëntie en acceptatie (o.a. Joosten-ten Brinke & Draaijer, 2015; Draaijer & Joosten-ten Brinke, 2015).

Bij het **ontwerpen** van toetsen en toetstaken spelen verschillende aspecten een rol. Een daarvan is het doorlopen van een toetscyclus en een ontwerpproces. Een voorbeeld van een toetscyclus is een cyclus die bestaat uit de volgende

10 stappen: ontwerpen, toetsmatrijs/opdracht-ontwerpschema, construeren items, construeren toets, vaststellen cesuur, toetsafname, beoordelen, analyseren, interpreteren en beslissen, evalueren. Bij de stap 'construeren van items' wordt een mini-cyclus uitgevoerd, het ontwerpproces. Deze bestaat bijvoorbeeld uit de stappen: voorbereiding, uitvoering en evaluatie van de toetstaak.

1.4.2 Toetsprogramma

Het toetsprogramma is een bewuste en beargumenteerde combinatie van toets(vorm)en, passend bij de doelen en opbouw van een opleiding (het onderwijsprogramma) (Baartman & Van der Vleuten, 2015). Het gaat om de heldere samenhang tussen toetsen en de borging van de verschillende functies van toetsing.

Bij kwaliteitscriteria voor toetsprogramma kan gedacht worden aan criteria als eerlijkheid, authenticiteit, vergelijkbaarheid, haalbaarheid, transparantie, geschiktheid voor onderwijsdoelen en tijd & kosten (o.a. Baartman & Van der Vleuten, 2015).

Bij het ontwerpen van een toetsprogramma spelen verschillende aspecten een rol. Zo is bij het ontwerpen zowel horizontale als verticale afstemming van belang: naast de opbouw van specifieke opleidingskwalificaties in het toetsprogramma over de verschillende jaren heen (verticale afstemming), is ook afstemming van toetsen per

onderwijseenheid/studiefase in het toetsprogramma van belang (horizontale afstemming). Daarnaast is het belangrijk stil te staan bij de kwaliteit van afzonderlijke toetsen: binnen het totale toetsprogramma bepaalt iedere toets een deel van de totale validiteit. De kwaliteit van een afzonderlijke toets moet, met andere woorden, worden beschouwd binnen het totaal van de kwaliteit van het toetsprogramma.

1.4.3 Toetsbeleid

Met het toetsbeleid wordt het geheel aan vastgestelde afspraken, zowel inhoudelijk als procedureel, over toetsen en beoordelen bedoeld (Bruijns & Kok, 2015). Binnen het integraal toetsbeleid zijn meerdere niveaus te onderscheiden, waaronder het beleid op instellingsniveau en het beleid op opleidingsniveau.

Bij **kwaliteitscriteria** voor toetsbeleid kan gedacht worden aan criteria als transparantie, actualiteit, ondersteuning, facilitering, aansluiting en haalbaarheid (o.a. Bruijns & Kok, 2015).

Bij het **ontwerpen** van toetsbeleid spelen verschillende aspecten een rol. Zo is bijvoorbeeld niet alleen consistentie van beleid binnen beleidsniveaus van belang (horizontale samenhang), maar ook consistentie in beleid tussen verschillende beleidsniveaus (verticale samenhang). Daarnaast speelt het beschrijven van interventies een belangrijke rol. Interventies zijn gerichte acties om een

bestaande situatie te veranderen in de richting van de gewenste situatie. Er kan hierbij een onderscheid gemaakt worden naar procesmatige en inhoudelijke interventies.

1.4.4 Toetsorganisatie

De kwaliteit van de hele organisatie van het toetsbouwwerk is belangrijk om toetskwaliteit te kunnen garanderen. Met de toetsorganisatie wordt verwezen naar de wijze waarop docenten, examencommissie, toetscommissie, management en ondersteunende medewerkers doelgericht met elkaar samenwerken om de gewenste toetskwaliteit op alle toetsentiteiten te realiseren (Van Deursen & Van Zijl, 2015). Daarbij gaat het om het vaststellen van rollen, taken en verantwoordelijkheden van alle betrokkenen bij toetsing, het rolvast met elkaar samenwerken en de logistieke organisatie van toetsing.

Bij **kwaliteitscriteria** voor de toetsorganisatie kan gedacht worden aan criteria als doelgerichtheid, afstemming, kwaliteitsnormen en afdekken van risico's (o.a. Van Deursen & Van Zijl, 2015).

Bij het **ontwerpen** van de toetsorganisatie spelen verschillende aspecten een rol. Zo moet rekening gehouden worden met de drie hoofdprocessen die binnen een toetsorganisatie plaatsvinden: (1) het ontwerpen van het toetsbeleid, (2) het ontwerpen van het toetsprogramma en (3) het ontwerpen van toetsen en toetstaken. Daarnaast

vinden er ondersteunende processen plaats zoals het professionaliseren van alle partners in toetsing (toetsbekwaamheid), het opstellen van toetsroosters, het benoemen van examinatoren, het verlenen van vrijstellingen, et cetera.

1.4.5 Toetsbekwaamheid

Met toetsbekwaamheid wordt in het toetsweb verwezen naar de deskundigheid die bij betrokkenen binnen de opleiding aanwezig moet zijn om kwaliteit te realiseren op alle toetsentiteiten (Van Berkel, Sluijsmans & Joosten-ten Brinke, 2015). Specifiek voor de entiteit toetsen geldt dat de toetsbekwaamheid van docenten, examencommissies en andere betrokkenen van essentieel belang is: elke docent moet in staat zijn om toetsinformatie te interpreteren en te gebruiken om vast te stellen waar studenten staan en hoe deze informatie verder kan bijdragen aan het leren van de student (Straetmans, 2006).

Bij **kwaliteitscriteria** voor toetsbekwaamheid kan gedacht worden aan criteria als transparantie (is duidelijk wie welke bekwaamheid moet hebben, wordt dit voor de hele opleiding vastgesteld en wordt professionalisering hierop afgestemd), actualiteit (bijvoorbeeld aansluiting bij landelijke ontwikkelingen en hogeschoolbrede kaders), ondersteuning, facilitering en haalbaarheid (o.a. Van Berkel, Sluijsmans & Joosten-ten Brinke, 2015).

Bij het **ontwerpen** van de toetsbekwaamheid moet nagedacht worden over de bekwaamheden waarover partners in de toetsorganisatie moeten beschikken. In de rapportage ‘Kwaliteiten van de toetsbekwame hbo-docent’ (Van Schilt-Mol et al, 2020) zijn vier algemene kwaliteiten geformuleerd. Bij deze kwaliteiten wordt een onderscheid gemaakt naar de basis- en seniorbekwaamheid. Over het algemeen geldt dat docenten die primair de rol van docent en examiner hebben idealiter beschikken over het basisniveau. Voor docenten die daarnaast een rol vervullen bij toetsoverstijgende vraagstukken (bijvoorbeeld lid curriculumcommissie, examencommissie, toetscommissie, kwaliteitsborger, etc.) wordt een seniorbekwaamheid geadviseerd. Het is aan de instelling/opleiding om de vier kwaliteiten te ‘vertalen’ naar de context van de betreffende collega. Hierbij staat de vraag centraal welke bekwaamheden, gezien de rollen, taken en verantwoordelijkheden, relevant zijn voor deze specifieke toetsbekwame onderwijsprofessional.

2 Gesprekstoel Toetsweb

2.1 Doel van de gesprekstoel

Het doel van de gesprekstoel is om de dialoog in je team te faciliteren over de kwaliteit van toetsing, om zodoende gezamenlijk meer grip te krijgen op de kwaliteit. De gesprekstoel geeft inhoudelijk houvast om het gesprek gericht met elkaar te kunnen voeren en tot verbeterdoelen te komen.

In de gesprekstoel zijn 4 kaarten per entiteit beschikbaar. Op elk van de 4 kaarten wordt een beschrijving van de entiteit in een bepaalde ontwikkelingsfase gegeven. De eerste kaart beschrijft de entiteit in de activiteit-georiënteerde fase, de tweede kaart de entiteit in de proces-georiënteerde fase, de derde kaart in de systeem-georiënteerde fase en de vierde kaart in de keten-georiënteerde fase.

2.2 Werkwijze

1. Lees de downloadbare handleiding bij deze gesprekstoel Toetsweb.
2. Print de 20 gesprekstoelkaarten.
3. Maak, als je met meer dan vijf personen bent, vijf subgroepen.
4. Verdeel de toetsentiteiten over de (vijf) groepen/deelnemers. Iedere groep/deelnemer krijgt de 4 kaarten van één toetsentiteit.
5. Lees de beschrijvingen op deze kaarten.
6. Bedenk in welke beschrijving je jullie opleiding het meest herkent.

Gesprekstool Toetsweb

7. Bedenk argumenten voor de onderbouwing van je keuze.
8. Bespreek je keuze en argumenten. Bij meer dan vijf deelnemers doe je dit eerst in de subgroepen en daarna plenair.
9. Probeer per toetsentiteit gezamenlijk tot overeenstemming te komen over in welke ontwikkelingsfase jullie opleiding zich bevindt.
10. Bepaal per toetsentiteit gezamenlijk naar welke ontwikkelingsfase jullie willen doorontwikkelen (of waar jullie willen blijven), bespreek deze keuze en argumenten.
11. Bepaal gezamenlijk maximaal 3 actiepunten die je n.a.v. van deze sessie met de gesprekstool wil inzetten en werk deze SMART uit.

3 Referenties

- Baartman, L., Van der Vleuten, C. (2015). Kwaliteit van een toetsprogramma. In: Kwaliteit van toetsing onder de loep. Handvatten om de kwaliteit van toetsing in het hoger onderwijs te analyseren, verbeteren en borgen. (pp 79-91). Sluijsmans, Joosten-ten Brinke, Van Schilt-Mol. Garant-Uitgevers.
- Baartman, L., Van Schilt-Mol. T. &, Van der Vleuten, C. (2020). Programmatisch toetsen. Ervaringen en voorbeelden uit de praktijk. Amsterdam: Boom uitgevers. Amsterdam.
- Biggs, J. (1996). Enhancing Teaching through Constructive Alignment. Higher Education, 32, 347-364
- Brouwer, F. M., & Boer, P. (2013). Auditing Instrument for Sustainability in Higher Education - AISHE 2012 [Beoordelingskader duurzame ontwikkeling]. Den Haag: Hobéon.
- Bruijns, V., & Kok, M. (2015). Kwaliteit van toetsbeleid. In D. Sluijsmans, D. Joosten-ten Brinke, & T. van Schilt-Mol, Kwaliteit van toetsing onder de loep. Handvatten om de kwaliteit van toetsing in het hoger onderwijs te analyseren, verbeteren en borgen. (pp. 93 - 111). Apeldoorn: Garant.
- DHO (2010). AISHE Auditing instrument for sustainability in Higher Education. Den Haag: DHO.
- Draaijer, S. & Joosten-ten Brinke, D. (2015). Kwaliteit van toetstaken. In D. Sluijsmans, D. Joosten-ten Brinke, & T. Van Schilt-Mol (Red.), Kwaliteit van toetsing onder de loep. Handvatten om de kwaliteit van toetsing in het hoger onderwijs te analyseren, verbeteren en borgen. (pp. 55-78). Antwerpen, België: Garant.
- Hoogland, J. (2017). Op weg naar een visie op 'goed onderwijs'. In J. Hoogland (Red.), Tevreden met goed onderwijs? De beperkte maakbaarheid van onderwijs. Amsterdam: Buijten & Schipperheijn Motief, pp. 53-70.
- Joosten-ten Brinke, D. & Draaijer, S. (2015). Kwaliteit van toetsen. In D. Sluijsmans, D. Joosten-ten Brinke, & T. Van Schilt-Mol (Red.), Kwaliteit van toetsing onder de loep. Handvatten om de kwaliteit van toetsing in het hoger onderwijs te analyseren, verbeteren en borgen. (pp. 37-54). Antwerpen, België: Garant.
- Joosten-ten Brinke, D. (2011). Eigentijds toetsen en beoordelen (Lectorale rede). Tilburg: Fontys Hogescholen.

- Joosten-ten Brinke, D., & Sluijsmans, D. M. A. (2012). Tijd voor toetskwaliteit: het borgen van toetsdeskundigheid van examencommissies. *Thema*, 16-21.
- Straetmans, G. (2006). *Bekwaam beoordelen en beslissen*. Deventer: Saxion Hogescholen.
- Van Berkel, A., Sluijsmans, D., & Joosten-ten Brinke, D. (2015). Kwaliteit van toetsbekwaamheid. In D. Sluijsmans, D. Joosten-ten Brinke, & T. Van Schilt-Mol (Red.), *Kwaliteit van toetsing onder de loep. Handvatten om de kwaliteit van toetsing in het hoger onderwijs te analyseren, verbeteren en borgen*. (pp. 133-149). Antwerpen, België: Garant.
- Van Deursen, P., & van Zijl, E. (2015). Kwaliteit van de toetsorganisatie. In D. Sluijsmans, D. Joosten-ten Brinke, & T. van Schilt-Mol, *Kwaliteit van toetsing onder de loep. Handvatten om de kwaliteit van toetsing in het hoger onderwijs te analyseren, verbeteren en borgen*. (pp. 113 - 132). Apeldoorn: Garant.
- Van Schilt-Mol, T, Baartman, L., Meijer, K., Dobbelaer, M., Linden van der, L. & Munneke, L. (2020). *Leeruitkomsten bke/ske. Herijking van het programma van eisen voor de basis- en seniorkwalificatie examinering zoals opgesteld door de Expertgroep BKE/SKE (2013)*. Nijmegen/Utrecht: Hogeschool van Arnhem/Hogeschool van Utrecht.
- Van Schilt-Mol, T., Sluijsmans, D., Peters, M., Beer, F. de & Jakobs, L. (2016). De touwtjes in handen: toetskwaliteit in het hbo. *Tijdschrift OnderwijsInnovatie*, 4, 15-24.
- Van Schilt-Mol, T. & Sluijsmans, D. (2015). Kwaliteit van toetsing geoperationaliseerd. In: D. Sluijsmans, D. Joosten-ten Brinke & T. Van Schilt-Mol, (Red.). *Kwaliteit van toetsing onder de loep. Handvatten om de kwaliteit van toetsing in het hoger onderwijs te analyseren, verbeteren en borgen*. (p. 151-196). Leuven: Garant.
- Van Schilt-Mol, T. (2021). *Eigentijds beoordelen en beslissen. Lectorale rede*.
- VO-Raad (2019). *De ontwikkeling van een visie op toetsing en schoolexaminering in het VO*. Utrecht: VO-Raad.